

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 28

בס"ד, כ"א בשבט תשס"ט

איסור זנות

א. פתיחה – מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין

לאחר סיום לבון הסוגיות בתחילת המסכת העוסקות בדרכי הקידושין, נעבור לבחון את קשת מערכות ההתקשרות בין איש ואשה המצויים בהלכה. בעז"ה, בלי נדר, נלמד את הסוגיות העוסקות בהתקשרות ללא קידושין – זנות/ פנוי הבא על הפנויה, ואת הסוגיות העוסקות בהתקשרויות שונות שנבחו את יחסן לקידושין – פילגש, ייעוד, שפחה חרופה, אשת יפת תואר. אני מקווה לכלול בלימוד גם היבטים עכשוויים – פולמוס הרווקות לפני כמה שנים, ונישואין אזרחיים (כולל מבט על שאלת המעמד האישי של לא יהודים במדינת ישראל, הכרוכה בפולמוס הגיור האחרון).

ב. איסור זנות – פסוקים

- פסוקים:
  - בישראל:
    - ויקרא י"ט, כט-ל.
    - דברים כ"ג, יח-יט.
  - בכהנים – ויקרא כ"א, א-טו, (בעיקר ז, ט, יד).
- מומלץ לעיין בזנות בהקשר של ניאוף (אך נתמקד בעיקר באיסור זנות בסעיף 1):
  - לא תנאף, לא תחמוד אשת רעך – שמות כ', יב-יג; דברים, ה', טז-יז
  - מוציא שם רע, אונס – דברים כ"ב, יג-כט
  - מפתה – שמות כ"ב, טו-טז.
- פרשיות נוספות שמומלץ לעיין בהן:
  - פרשיות אברהם ושרה במצרים ובגרר, יצחק ורבקה בגרר.
  - מעשה דינה ושכם בבראשית ל"ד.
  - מעשה יהודה ותמר בבראשית ל"ח.
  - מעשה יוסף ואשת פוטיפר בבראשית ל"ט.
- מומלץ לעיין ברפרוף בפרשיות עריות בויקרא פרקים י"ח, כ',
- מומלץ לעיין בקונקורדנציה ערכים זונה וזנה, ולהתרשם מהמקומות בהם נמצא הביטוי ומהתחומים בהם יש שימוש במונח (הוא מופיע לא רק בהקשר של אישות).
- נקודות לעיון:

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 28

בס"ד, כ"א בשבט תשס"ט

- (א) מהי זנות?
- (ב) שימו לב לזיקה בפרשיות השונות בין קדושת המקדש והעם ובין איסורי זנות. חישבו על משמעות הקשר בין קדשה למקדש.
- (ג) שימו לב למוטיב של החטאת הארץ והזנות של הארץ. ראו גם דברים כ"ד, ד. מה משמעותו? באילו עבירות בתורה מופיע מוטיב זה? ראו במדבר, ל"ה, לג.
7. מילון בן יהודה, כרך יב עמ' 5796 ערך קדשה - אשה זונה, ובפרט זונה שבשרות המקדש של אלהי כנען. ושם, הערה 1: המלה קדשה מצויה באשורית ככנויי לכהנת האלה אשתר (היא עשתרות) המשמשת גם כזונה במקדש...

ג. מקורות יסוד בספרות חז"ל

1. ספרא אמור א,ב; קדושים ד, ג (מצורף מהעתקת המילון ההיסטורי).
  2. משנה יבמות פ"ו מ"ה.
  3. תוספתא קידושין פ"א הל' ד.
  4. בבלי:
- (א) יבמות סא ע"א המשנה והסוגיה שעליה, בעיקר יש לעיין בברייתא "והתניא זונה..."
- (ב) סנהדרין נ: "תנו רבנן ובת איש כהן... עם זיקת הבעל"; נא. "יכול... עשאה זונה".

ד. ראשונים

1. פרשני התורה:
- (א) ויקרא י"ט, כט – רש"י, רשב"ם ורמב"ן.
- (ב) דברים כ"ג, יח – אונקלוס, רש"י, רשב"ם ורמב"ן.
2. רמב"ם ומשיגיו – רמב"ן וראב"ד:
- (א) ספר המצוות עשה ריג ול"ת שנה ובהשגת הרמב"ן.
- (ב) ראו גם את ניסוח הרמב"ם במניין המצוות בראש משנה תורה (אחרי ההקדמה) מ"ע ריג ול"ת שנה, ובכותרת להלכות אישות מצוות א-ב.
- (ג) ספר המצוות שורש ה ובהשגת הרמב"ן.
- (ד) הלכות אישות פ"א הל' א-ד ובהשגת הראב"ד; הלכות נערה בתולה פ"ב הי"ז ובהשגת הראב"ד; איסורי ביאה י"ח, א-ה.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 28

בס"ד, כ"א בשבט תשס"ט

ספרא אמור א, ב, צ"ד ע"ב – כתב יד וטיקן

"אשה זונה".

ר' יהודה אוי. "זונה". זו אילונית.

וחכמים אומרים. אין "זונה" אלא גיורת ומשחררת [ו]שניבעלה בעילת זנות.

ר' אליעזר אוי. אף הפנוי (ש)בא על הפנויה שלא לשם אישות.

5

ספרא קדושים, ד, ג <צ,ד> - כתב יד וטיקן

"אל תחלל את בתך".

יכול לא יתננה ללוי ולא יתננה לישראל.

תל-לוי. "להזנותה". (ל)א אמרתי אלא חילול שהוא לשום זנות.

איזה זה. זה המוסר את ביתו פנויה שלא לשם אישות. וכן המוסרת את (עצמה) [פנויה] שלא לשם אישות.

10

"ולא תזנה הארץ".

מזנים הם הפירות.

יכול על מעשה יחידי.

תל-לוי. "ומלאה הארץ זמה". לא על מעשה יחידי.

15

ר' יהודה אוי. הרי הוא אוי. "ותחניפי ארץ בזנותיך וברעתך". מה עונשו שלדבר. "וימנעו רביבים ומלקוש לא היה ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם".

ר' אליעזר בן יעקב אוי. מתוך שהוא בא על נשים הרבה. ואין ידוע על איזו(ו) מהן בא. והיא שקיבלה מאנשים הרבה. ואין ידוע מאיזה מהן קיבלה". שגג ונשא לביתו. שגג והשיאה לבנו. נמצא נשוי לבתו.

ובנו לאחותו. "נמצא ממלא כל העולם כולו ממזרים. תל-לוי. "זמה". (זה מה הוא): [זו מה היא]" <תוספתא. קידושין א, ד>

20

משנה יבמות, ו, ה - קויפמן

כהן הדיט לא ישא את איילונית אלא אם כן יש לו אשה ובנים.

ר' יהודה אוי. אף מי שיש לו אשה ובנים לא ישא את איילונית שהיא זונה האמורה בתורה.

וחכמי אומי. אין "זונה" אלא גיורת ומשחררת ושניבעלה בעילת זנות.

25

תוספתא מסכת קידושין (ליברמן) פרק א הלכה ד

לא ישא אדם אשה עד שתגדל בת אחותו או עד שימצא את ההגון לו שני ומלאה הארץ זמה

"זמה היא"

ר' לעזר אוי זה פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 28

בס"ד, כ"א בשבט תשס"ט

- 30 ר' לעזר אומי' מנין שענוש לפני מקום כבא על אשה ואמה, נאמי' כאן זמה ונאמי' להלן ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא
- ר' ליעזר בן יעקב אומי' מתוך שבא על נשים הרבה ואין ידוע על אי זו מהן בא והיא שקיבלה מאנשים הרבה ואין ידוע מאי זה מהן קיבלה נמצא זה איש נושא את בתו וזה נושא את אחותו נמצא כל העולם מתמזרין לכך נאמי' ומלאה הארץ זמה
- 35 ר' יהודה בן בתירא אומי' הרי הוא אוי' ולא תזנה הארץ מוזנין הן הפירות זה מה הוא לא כהן ולא לוי ולא ישראל
- הכריעו חכמים לסייע דברי ר' יהודה שני שאי עיניך על שפים וראי איפה לא שוי' וימנעו רביבים וגוי'
- תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סא עמוד א
- מתני'. כהן הדיוט לא ישא אילונית - אלא אי"כ יש לו אשה ובנים; רבי יהודה אומר: אע"פ שיש לו אשה ובנים לא ישא אילונית, שהיא זונה האמורה בתורה: וחכמים אומרים: אין זונה אלא גיורת, ומשוחררת, ושנבעלה בעילת זנות.
- גמ'.
אי"ל ריש גלותא לרב הונא: מ"ט? משום פריה ורביה, אפריה ורביה כהנים הוא דמפקדי, וישראל לא מפקדי?
- 45 אמר ליה: משום דקא בעי למיתני סיפא, רבי יהודה אומר: אע"פ שיש לו אשה (סא עמוד ב) ויש לו בנים לא ישא אילונית, שהיא זונה האמורה בתורה, דאזונה כהנים הוא דמפקדי וישראל לא מפקדי, משום הכי קתני כהן.
- אמר רב הונא: מאי טעמא דר' יהודה? דכתיב: +הושע ד'+ אכלו ולא ישבעו הזנו ולא יפרצו, כל ביאה שאין בה פירצה - אינה אלא בעילת זנות.
- 50 תניא, רבי אליעזר אומר: כהן לא ישא את הקטנה.
- אמר ליה רב חסדא לרבה: פוק עיין בה, דלאורתא בעי לה רב הונא מינד. נפק עיין בה, רבי אליעזר סבר לה כרבי מאיר וסבר לה כרבי יהודה, סבר לה כרבי מאיר, דחייש למיעוטא; וסבר לה כרבי יהודה, דאמר: אילונית זונה היא.
- וכרבי מאיר מי סבר לה?
והתניא: קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין, דברי רבי מאיר;
- 55 אמרו לו לרבי מאיר: יפה אמרת שאין חולצין, +דברים כ"ה+ איש כתיב בפרשה, ומקשינן אשה לאיש, אלא מאי טעמא אין מיבמין?
[אי"ל: קטן - שמא ימצא סריס, קטנה - שמא תמצא אילונית, ונמצאו פוגעין בערוה;
ותניא: קטנה מתייבמת ואינה חולצת, דברי רבי אליעזר!
וכרבי יהודה מי סבר לה?
60 והתניא: זונה - זונה כשמה, דברי רבי אליעזר;

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 28

בס"ד, כ"א בשבט תשס"ט

- רבי עקיבא אומר: זונה - זו מופקרת;
רבי מתיא בן חרש אומר: אפי' הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך - עשאה זונה;
רבי יהודה אומר: זונה - זו אילונית;
65 וחכמים אומרים: אין זונה - אלא גיורת, ומשוחררת, ושנבעלה בעילת זנות;
ר' אליעזר אומר: פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות - עשאה זונה!
אלא אמר רב אדא בר אהבה: הכא בכ"ג עסקינן, לאימת קני לה? לכי גדלה, בעולה היא.
אמר רבא: מכלי לב! אי דקדשה אבוה, מההיא שעתא הוא דקני לה! ואי דקדשה נפשה, הא רבי
אליעזר היא ולא רבנן!
70 אלא אמר רבא: לעולם בכהן הדיוט, וחיישינן שמא תתפתה עליו.
א"ה, ישראל נמי!
פתויי קטנה אונס הוא, ואונס בישראל מישראל שרי.
רב פפא אמר: בכ"ג, והאי תנא הוא; דתניא: +ויקרא כ"א+ בתולה - יכול קטנה? ת"ל: אשה, אי אשה,
יכול בוגרת? ת"ל: בתולה, הא כיצד? יצתה מכלל קטנות ולכלל בוגרות לא באתה.
75 רב נחמן בר יצחק אמר: האי תנא הוא; דתניא: בתולה - אין בתולה אלא נערה, וכן הוא אומר:
+בראשית כ"ד+ והנערה טובת מראה מאד בתולה.
ר' אלעזר אומר: פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות - עשאה זונה.
אמר רב עמרם: אין הלכה כרבי אלעזר.
תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נ עמוד ב
80 תנו רבנן:
+ויקרא כ"א+ ובת איש כהן כי תחל,
יכול אפילו חללה את השבת -
תלמוד לומר +ויקרא כ"א+ לזנות - בחילולין שבזנות הכתוב מדבר.
יכול אפילו פנויה - נאמר כאן אביה ונאמר להלן אביה, מה להלן - זנות - עם זיקת הבעל, אף כאן -
85 זנות עם זיקת הבעל.
... נא ע"א
יכול אפילו פנויה -
הא לזנות כתיב! -
כדרבי אלעזר, דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה.
90 רש"י ויקרא פרק יט פסוק כט
(כט) אל תחלל את בתך להזנותה - במוסר בתו פנויה לביאה שלא לשם קידושין:

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 28

בס"ד, כ"א בשבט תשס"ט

ולא תזנה הארץ - אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם. וכן הוא אומר (ירמיה ג ג) וימנעו רביבים וגו' :

רשב"ם ויקרא פרק יט פסוק כט

95 (כט) להזנותה - זנות של פנוייה להיות כקדישה :

רמב"ן ויקרא פרק יט פסוק כט

(כט) אל תחלל את בתך להזנותה - במוסר בתו פנויה שלא לשם קדושין. ולא תזנה הארץ, אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה לעשותם במקום אחר ולא בארצכם, וכן הוא אומר (ירמיה ג ג) וימנעו רביבים ומלקוש לא היה ומצח אשה זונה היה לך וגו', לשון רש"י :

100 ולא הבינתי דעתו, שאין זנות בתורה בפנויה, שהלכה פסוקה היא (יבמות סא ב) פנוי הבא על פנויה שלא לשם אישות לא עשאה זונה, ומפורש אמרו בסנהדרין (נ ב), ובת איש כהן כי תחל לזנות (להלן כא ט), יכול אפילו פנויה, והקשו והא "לזנות" כתיב, ותירצו כרבי אליעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה. וכן אמרו, אשה זונה וחללה לא יקחו (להלן כא ז), שאינו בפנויה, אלא גיורת ומשוחררת או שנבעלה בעילת זנות ממי שאין קדושין תופסין בה כמו שמפורש ביבמות (שם) ובסיפרא (אמור פרק א ז), אשה זונה ר' יהודה אומר זו אילונית, וחכמים אומרים אין זונה אלא הגיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות, ר' אליעזר אומר אף פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות. וכך אמרו (תמורה כט ב) לענין לא תביא אתנן זונה (דברים כג ט), שאינו בפנויה כלל :

110 אבל הברייתא השנויה בת"כ (פרק ז א) והזכרת במסכת סנהדרין (עו א), או שהיא כרבי אליעזר ואינה הלכה, או שהיא במוסר את בתו למי שאין לו אישות כגון כותי ועבד וחייבי כריתות ומיתות בית דין שזה נקרא זנות לדעת חכמים, וזהו שאמרו במוסר את בתו פנויה שלא לשם אישות, כלומר למי שאי אפשר להיות אישות ביניהם. וכן מה ששינו שם בסיפרא (שם ז ב) ולא תזנה הארץ, מזנים הם הפירות, והוא דרך אגדה, נדרש ממלת הארץ, מדלא כתיב ולא יזנו אנשי הארץ :

115 אבל עיקר הכתוב שהוא לאו שני, וכבר מנאו בעל הלכות גדולות בחשבון הלאוין. והיא אזהרה לאיש הזונה ולבת עצמה שלא תמסור עצמה לשם זנות, ומכאן הוא שאמרו שם בברייתא (ת"כ שם ז א), וכן היא המוסרת עצמה שלא לשם אישות :

וטעם הכתוב, כי בעבור שהבת ברשות אביה והוא רשאי בנעוריה לקדש אותה ולהכניסה לחופה, והאונס והמפתה אותה נותן קנסה לאביה, פירש הכתוב שאיננו רשאי למוסרה למי שיהיה זנות, והזהירו מזה בלאו. ואחרי אזהרת האב הזהיר גם הזונים עצמם האיש והאשה :

120 ורש"י כתב בפרשת אמור אל הכהנים (להלן כא ז), זונה, שנבעלה בעילת ישראל האסור לה כגון חייבי כריתות או נתין או ממזר. וזו הודאה ממנו שאין זנות בכשרין, אלא שהוא מרבה בה אף חייבי לאוין, וזה דעתו גם בפירושי בגמרא (יבמות סא א). וגם זה איננו נכון, אלא מחייבי כריתות וכותי ועבד שאין קדושין בה היא נעשית זונה, וכהן לוקה עליה משום זונה, אבל מחייבי לאוין ממזר וגר ועמוני ומואבי

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 28

בס"ד, כ"א בשבט תשס"ט

אינה זונה ואינו לוקה עליה, אלא שנפסלה מן התרומה ומן הכהונה, דכתיב (להלן כב יב) כי תהיה לאיש זר, כיון שנבעלה לפסול לה פסולה (יבמות סח א), ומחייבי לאוין שבכהונה נעשית חללה:

125 אונקלוס דברים פרק כג פסוק יח

(יח) לא תהי אתתא מבנות ישראל לגבר עבד ולא יסב גוברא מבני ישראל אתא אמא:

רש"י דברים פרק כג פסוק יח

(יח) לא תהיה קדשה - מופקרת, מקודשת ומזומנת לזנות:

130 ולא יהיה קדש - מזומן למשכב זכר. ואונקלוס תרגם לא תהא אתתא מבנות ישראל לגבר עבדא, שאף זו מופקרת לבעילת זנות היא, מאחר שאין קדושין תופסין לו בה, שהרי הוקשו לחמור, שנאמר (בראשית כב, ה) שבו לכם פה עם החמור, עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מבני ישראל אתתא אמא, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל בעילותיו בעילות זנות שאין קדושין תופסין לו בה:

רשב"ם דברים פרק כג פסוק יח

(יח) קדשה - זונה, פנויה מנאפת:

135 קדש - בא על פנויות בלא כתובה וקידושין ולא מיוחדת לו כפלגשים:

רמב"ן דברים פרק כג פסוק יח

140 (יח) לא תהיה קדשה מבנות ישראל - מקודשת ומזומנת לזנות, ולא יהיה קדש מבני ישראל - מזומן למשכב, לשון רש"י. והנה אם הלאו הזה אזהרה באשה הנשכבת ויזהיר בהיותה מקודשת ומזומנת לזנות, אם כן אין הפנויה הנבעלת במקרה ובהצנע מחייבי הלאוין. וכן הקדש, למה יזכיר בהיותו קדש ומזומן, ואפילו הנבעל בחדרי חדרים יש בו כרת ומיתת ב"ד. ועוד שהיה ראוי שיאמר לא תהיה בכס קדשה ולא יהיה בכס קדש, כי "מבנות ישראל" "ומבני ישראל" כאלו בעם אחר ידבר:

145 והנראה בעיני בלאו הזה, כי הוא אזהרה לב"ד שלא יניחו אחת מבנות ישראל להיות יושבת בפרשת דרכים בעינים על הדרך לזמה או שתתקן לה קובה של זונות כמנהג ארצות זרים, יושבות על הפתח בתופים ובכנורות כענין שכתוב (ישעיה כג טז) קחי כנור סובי עיר זונה נשכחה הטיבי נגן הרבי שיר למען תזכרי. וכן יזהיר לב"ד על הקדש, ועל דרך הפשט אפילו שישכב עם הנשים בקובה אשר יעשה לו מזומנת לזמה או שישב בעינים על הדרך הזהירם לבית דין. ויראה לי שכן דעת אונקלוס, אבל צירף לזה העבד והשפחה הבאים בישראל דרך נשואין, מפני שהכל יודעין בעבד הזה שנשא בת ישראל שאין לו בה קדושין, והיא עמו כאשה עם בעלה אם כן היא קדשה לעיני השמש:

150 וראיתי בספרי (תצא קכו) לא תהיה קדשה מבנות ישראל, אין אתה מוזהר עליה באומות, ולא יהיה קדש, אין אתה מוזהר עליו באומות, שהיה בדין, ומה אם קדשה קלה אתה מוזהר עליה בישראל, קדש חמור אינו דין שתהא מוזהר עליו בישראל, או חלוף, אם קדש חמור אי אתה מוזהר עליו באומות, קדשה קלה אינו דין שלא תהא מוזהר עליה באומות וכו'. ונראה מזה שאין מדרשם כדברי אונקלוס,

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 28

בס"ד, כ"א בשבט תשס"ט

155 שהרי לדבריו אין חומר בקדש יותר מן הקדשה. ועוד, מהו זה שאומרים אין אתה מוזהר עליו באומות. וכן אם היה מדרשם בקדש לזכר הנשכב כמדרשו של רבי ישמעאל במסכת סנהדרין (נד ב), גם בזה לא יתכן שיאמרו אי אתה מוזהר עליו באומות, שהנשכב מן הגוי בסקילה הוא:

160 אבל נראה שדעת בעל הברייתא הזו כענין שהזכרנו, יזהיר לב"ד שלא תעמוד האשה על אם הדרך לזנות, כי שם תנאפנה מאיסורי הביאות קרובים ורחוקים, ולכן מכסות פניהן לזנות גם מאחיהם וקרוביהם, והוא מה שאמר (בראשית לח טו) ויחשבה לזונה כי כסתה פניה. וכן יזהיר לב"ד על המזומן להיות נשכב מן הזכרים, כענין שכתוב (מ"א יד כד) וגם קדש היה בארץ עשו ככל התועבות הגוים. ומלבד האזהרה בעושי העבירה יזהיר כאן בבית דין שלא יניחו להיות קדש בעינים על הדרך, כידוע 160 מהם בארץ מצרים שעומדים על הדרך מכוסי הפנים כנשים לעשות התועבה הזאת. ודרשו בברייתא הזו, שאין אנו מוזהרים באחרים זולתנו אם יעשו עם רעיהם כן, שלא הוזהרנו אנחנו בגוים אלא בענין ע"ז בלבד:

165 ולשון קדש וקדשה על דעת המפרשים לשון הזמנה, כי מצאו, אני צויתי למקודשי (ישעיה יג ג), וכן הקדיש קרואיו (צפניה א ז), קדשו עליה מלחמה (ירמיה ו ד). ולפי דעתי כולם מלשון קדושה, כי הפורש מן הזנות נקרא קדוש כמו שנאמר (ויקרא כא ז) אשה זונה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו כי קדוש הוא לאלהיו, והנה הנשמרת מן הערוה והזמה, קדושה. והנפרדת מן הקדושה ונטמאת בזמה, נקראה קדשה, קרוב למה שנוהג הלשון לומר, ובכל תבואתי תשרש (איוב לא יב), ודשנו את המזבח (במדבר ד יג), כי הזונה המפורסמת טמאת השם רבת המהומה, נפרדת מכל קדושה, ואין שם 170 זה בה רק בהיותה מזומנת לתועבה הזאת שאין לה שעת הכושר וקדושה כלל. ולשון "הקדיש קרואיו", מליצה, כי העושה משתה מקדש קרואיו ומטהר אותם שלא יטמאו השולחן והלחם, כענין שאמר (ש"א כ כו) בלתי טהור הוא כי לא טהור. וכן (ירמיה ו ד) קדשו עליה מלחמה, שיטהרו אותם כמטהר קרואיו שלא יבדלו החברים מהם:

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ר"ג

175 והמצוה הר"י"ג היא שצונו לבעול בקדושין ולתת דבר ביד האשה או בשטר או בביאה. וזו היא מצות קדושין. והרמז עליו אמרו (תצא כד) כי יקח איש אשה ובעלה וגו', הורה שהוא יקנה בבעילה (קדושין ד ב). ואמר (שם) ויצאה והיתה וכמו שהציאה בשטר כן ההויה בשטר (שם ה א). וכן למדנו (שם ג ב) שהיא נקנית בכסף מאמרו באמה עבריה (ר"פ משפטי) אין כסף, אמרו אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב. אבל קדושין דאורייתא אמנם הם מבוארים בביאה כמו שהתבאר במקומות 180 מכתובות (ג א) וקדושין ונדה (מתני' מד ב). וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשלמות במסכת המחוברת לזה רוצה לומר מסכת קדושין. ובבאור אמרו (קדושין ט א) קדושי ביאה שהם דאורייתא. הנה כבר התבאר שמצות קדושין דאורייתא:

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 28

בס"ד, כ"א בשבט תשס"ט

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שנה

185 והמצוה השנייה היא שהזהירנו שלא לבא על אשה בלא כתובה ובלא קדושין והוא אמרו ית' (שם) לא תהיי קדשה מבנות ישראל. וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר והוא אמרו (קדושים יט כט) אל תחלל את בתך להזנותה. ולשון ספרא אל תחלל את בתך זה המוסר בתו פנויה שלא לשום אישות וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות. ושמע ממני למה כפל לאו זה בזה הלשון ואי זה ענין הוסיף בו. וזה שכבר קדם מדיניו יתעלה שהבועל בתולה בין שיהיה מפתה או אונס אינו חייב שום עונש מן העונשים אלא קנס ממון לבד ושישא אותה כמו שהתבאר בכתוב (משפטי' כב כי תצא כב), והיה עולה במחשבתנו כי אחר שזה הדבר אין בו זולת קנס ממון שיהיה דינו הולך כדין דבר שבממון וכמו שיש רשות לאדם לתת לחברו מממונו מה שירצה או יפטרחה במה שיש לו אצלו שיהיה כמו כן מותר לו שיקח בתו הנערה ויתנה לאיש שיבעל אותה ויפטרחה מזה אחר שזה זכות מזכותיו, כלומר החמשים כסף שהם לאבי הנערה, או גם כן יתנה לו על תנאי שיקח ממנו כך וכך דינרים, והזהיר מזה ואמר לו אל תחלל את בתך להזנותה. לפי שזה שדנתי בו לענשו ממון לבד אמנם הוא כשיקרה שיפתה איש או יאנוס אבל שיהיה העניין ברצון שניהם יחד ובהסכמה אין דרך לזה. והראה בזה הטעם ואמר (קדושים שם, עיי' ש"ה עמ' קיד - טו) ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה. לפי שהפתוי והאונס לא יקרה אלא מעט אבל כשיהיה הענין בבחירה והסכמה ירבה זה ויתפשט בארץ. וזה טעם יפה מאוד ומשובח בזה הפסוק והוא נאות לכל מה שזכרוהו החכמים ולמה שהסכימו עליו הדינים התוריים. וזה הלאו כלומר לאו דפנויה לוקין עליו. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בכתובות וקדושין:

200 השגות הרמב"ן לספר המצוות מצות לא תעשה שנה

כתב הרב והמצוה שלש מאות וחמשים וחמש שנמענו מלבעול בלא כתובה וקדושין והוא אמרו ית' לא תהיה קדשה מבנות ישראל ושאר דברי הרב. והנה זה הלאו על כל פנים לאו שבמנין הוא. וכבר הטיב הרב בפשטו באל תחלל את בתך להזנותה, אבל דברו בכתובה וקדושין אינו אמת. שהכתובה אינה מן התורה כלל והקדושין מצוה וקניין באשה. אבל אנחנו התנינו (ש"ה קיו - כ. ובפיה"ת) בענין הלאו הזה שתהיה המניעה בביאה אסורה שאין קדושין תוספין בהן. שכבר נתבאר בדבריהם שאין זונה בכל מקום בתורה בכהן ואתנן אלא באסורי הביאה שאין בהם קדושין. וכן הזכירו בכל לשון זנות שבא בתורה. אם כן אל תחלל את בתך להזנותה יזהיר מזה לפי שהאב זכאי בבתו בקדושיה בכסף בשטר ובביאה [מתני' כתובי' מו ב] ולמכרה לשפחה וזוכה גם בקנס האונס והמפתה אבל אסר עליו למכרה למי שאין קדושין שלו תופסין בה. וכן גם לאו הקדשה כך הוא. ואם היה הלאו לנקבה הנבעלת ולזכר הבועל היה אומר ולא יהיה בכס קדשה וקדש כעניין לא ולכן דקדקו בספרי כפי משמעות הברייתא שהזכרנו בעיקר החמישי (עמ' קיח - כ. ופ' כי תצא) שהלאו הוא על אחרים שימנעו אותם על אבי הנערה בלאו דאל תחלל את בתך ועל בית דין בלאו דלא תזנה הארץ והם עצמם נכללים בו. ובעל התרגום באמרו בנות ישראל ובני ישראל ייחד בזה שלא נתיחד עם העבדים שהיא גם כן ביאה שאין קדושין תופסין בה ואילו אמר לא יהיה קדש וקדשה היו העבדים נכנסין בו שהם חייבין במצות זולתי

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 28

בס"ד, כ"א בשבט תשס"ט

215 המקומות שפורט בהן כמו שאמר (פ' תצא כד, סנה' פו א) בגונב נפש מאחיו מבני ישראל. וזהו הענין המדוקדק בדיני התורה:

ספר המצוות לרמב"ם שורש ה

220 השרש החמישי שאין ראוי למנות טעם המצוה מצוה בפני עצמה: פעמים יבוא בטעמי המצות דמיון לאוין ויחשוב בהם שהם מכלל מה שיימנה ביחוד. וזה כאמרו (תצא כד, ל"ת שנו) לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה וכו' ולא תחטיא את הארץ. אמרו ולא תחטיא את הארץ הוא טעם לאסור מה שקדם כאילו יאמר כי אתה אם תעשה זה תרבה ההפסד בארץ. וכאמרו (קדושים יט, ל"ת שנה) אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ. שאמרו לא תזנה הארץ הוא טעם כאילו יאמר שטעם איסור זה כדי שלא תזנה הארץ. וכן אמרו (ס"פ שמיני, ל"ת קעט) ולא תטמאו בהם ונטמאתם במ אחר זכרו איסור המינים שנאסרה אכילתם ונתן טעם לזה ואמר לא תטמאו באכילתם כאילו הוא יספר כי עשות זה שהזהיר ממנו הוא טומאת הנפש. ובבאור אמרו בספרי באמרו יתעלה אחר שהקדים 225 האזהרה (רצה) מקחת כופר לרוצח (מסעי לה) ולא תטמא את הארץ. מגיד הכתוב ששפיכות דמים מטמא את הארץ. הנה כבר התבאר כי זה הלאו הוא טעם הלאו הקודם, לא שהוא דבר אחר. וכן אמרו (ר"פ אמור, ל"ת קסה) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל. הא אם יצא חלל. וכבר טעה זולתינו בזה השרש גם כן ומנה אלו הלאוין כלם מבלתי השתכלות. ואמנם יבוש מי שמנה אותם כשישאלוהו ויאמרו לו זה הלאו מאי זה דבר מזהיר ולא יהיה לו אז מענה כלל. ובזה יתבאר ביטול מנינו. וזה מה שכווננו לבאר 230 בשרש הזה:

השגות הרמב"ן לספר המצוות שורש ה

אבל הלאו של ולא תזנה הארץ איננו טעם אבל הוא אזהרה לשוכב עמה לא למדנו כלל לפיכך חזר וכתב לאו אחר דלא תזנה הארץ אזהרה לשוכב. וכבר הצריכו חכמים בכל מקום במשכב הזכר שכתוב 235 (ס"פ אח"מ) ואת זכר לא תשכב וגו' אמרו למדנו אזהרה לשוכב אזהרה לנשכב מניין, ובבהמה נאמר בתורה (שם) אזהרה לשוכב ואזהרה אחרת לאשה הנשכבת ועם כל זה הוצרכו עוד לאזהרה אחרת לנשכב כמו שמפורש בגמר סנהדרין (נד ב) ואפשר שאף אזהרת האשה הזונה נלמוד מזה כי ולא תזנה הארץ יכלול הזונים שניהם. ואל תחלל את בתך להזנותה איננו מביא האשה כלל. ושנו בסיפרא (קדושים רפ"ז) והביאו אותה בגמר יבמות ובסנהדרין (עו א) אל תחלל את בתך להזנותה זה המוסר 240 בתו פנויה שלא לשום אישות. וכן היא המוסרת עצמה שלא לשום אישות. והמוסרת עצמה, אם הם דנין אותה מן האב לא ידעתי באי זו מדה יביאו אותה והיה להם לבאר המדה בברייתא זו. אבל הוא נלמד מולא תזנה הארץ. ומה שאמרו עוד שם בספרא ולא תזנה הארץ מזנים הם הפירות הוא על דרך האגדות נסמך מפני שלא אמר ולא יזנו עם הארץ. אבל עיקר הכתוב לרבות המזנים עצמן. וכן ומלאה הארץ זמה נדרש שם למזנה ולזונה וכן בגמר יבמות (לו ב) ר' אליעזר בן יעקב אומר מתוך שהוא בא על נשים הרבה ואינו יודע על אי זו מהן בא והיא שקבלה מאנשים הרבה ולא ידעה ממי קבלה נמצא אח 245

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 28

בס"ד, כ"א בשבט תשס"ט

נושא אחרותו ואב נושא בתו ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה. ומפני שכתבתי הברייתא הזו אני צריך להתנצל ולומר שאין כוונתי במצוה הזאת שהיא מניעה לפני הבא על הפנויה ושניהם כשרים. שכבר פסקו (שם ס א, סא ב) שאין הלכה כרבי (אליעזר) [אלעזר] בפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ואם כן אין זה באזהרת להזנותה ולא תזנה הארץ וכמו שאמרו בגמר ארבע מיתות (נא א) בפסוק ובת איש כהן כי תחל לזנות יכול אפילו פנויה והקשו על זה והא לזנות כתיב ותירצו כר' אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה. אבל זו הברייתא השנויה בספרי או שהיא כרבי אלעזר ואינה הלכה או שהיא במוסר את בתו למי שאין לו אישות בה, רצוני לומר גוי ועבד וחייבי כרתות ומיתות ב"ד שזו היא אזהרת הזנות לדעת חכמים (יבמות סא א) שאומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות. כלומר מאותן שאין להם בה קדושין. ותפסה זו הברייתא לשון סתם שלא לשם אישות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ולדעת ר' עקיבה [ור' אליעזר] (סנה' עו א) דורש ממנו הנותן בתו לזקן כי אצלו הלאו הזה הוא מניעה מוקדמת שלא יגרום לה שתזנה תחת בעלה. והכלל שאין במשמע הזה ביאת פנויה אלא לדעת מי שאין הלכה כמותו. וכן בלאו דאתנן זונה (תמורי' כט ב). וכן אמר המתרגם בלאו דלא תהיה קדשה לא תהא אתתא (בר) [בת] ישראל לגבר עביד. אבל בבני הקדושין פנוי הבא על הפנויה, אם לדעת פלגשות, רצוני לומר שתהא מיוחדת וידועה לו, זה מותר הוא ואדוננו דוד ע"ה נשא מהן. אבל אם בא עליה דרך מקרה כענין הזונים זה אינו בכלל אל תחלל את בתך להזנותה ולא בכלל לאו קדשה אלא לדברי רבי אלעזר ואין הלכה כמותו אבל הוא בכלל אזהרתו של רבי אליעזר בן יעקב מתוך שהוא בא על נשים הרבה ואינו יודע על אי זו מהן בא וכן היא שקבלה מאנשים הרבה נמצא אח נושא את אחרותו ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה, רצה לומר שאין זימה אלא מן העריות כדכתיב שארה הנה זמה היא, ולמה לא יהיה זה בכלל אזהרה והם אמרו שאפילו מקדש ונושא נשים בכל מדינה ומדינה ומגרש אותן עובר בזה כמו שהוא מוזכר (בשישי) [ברביעי] שליבמות (לז ב). ושמה נפרש שיהיה ולא תזנה הארץ מניעה מזה שיאמר לא תעשו שתזנה הארץ ותמלא זמה כי הבא על האשה בפגיעתו בה והלכו להם לדרכם אע"פ שאין זו הביאה זנות אבל היא מביאה את הארץ לזנות ולהמלא זמה. ולשונם בברייתא הזו משמע שלא יביאו זה בכלל ולא תזנה הארץ אלא שעל זה נאמר ומלאה הארץ זמה שריבו מזה שלא יעשו למלא את הארץ זמה. ומכל מקום נמנענו מזה מן התורה.